

Nr 42.

Av herr **Gustavson, John, m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till folkbildningsrörelsens biblioteksverksamhet m. m.*

I fråga om folk- och studiecirkelbibliotekens verksamhet gör skolöverstyrelsen ett intressant uttalande, återgivet i årets statsverksproposition i samband med ställningstagandet till anslag till stöd åt folkbiblioteksväsendet. Sålunda säges:

»I fråga om landsbygdens folkbibliotek kunde fastslås, att en relativt större del av inkomsterna toges i anspråk för bokinköp än i de större städerna. Bokinköpsposterna torde sålunda i de landsbygdsbibliotek, där ortsbidraget, vore över 400 kronor, utgöra i medeltal 50 procent och i mindre bibliotek nästan undantagslöst överstiga denna siffra. Samtidigt spelade statsunderstödet i flertalet landsbygdsbiblioteks budget en procentuellt större roll än i städernas bibliotek. — Vad studiecirkelbiblioteken beträffade, låge de till alldeles övervägande del på landsbygden eller i mindre städer, och om dem — liksom om skolbiblioteken — gällde i stort sett detsamma som nyss sagts om folkbiblioteken på landet.»

Departementschefen säger om anslagen till bl. a. folkbildningsrörelsens biblioteksverksamhet, att en förminskad tillgång till statsanslag skulle medföra allvarliga olägenheter för folkbiblioteksorganisationen och därmed även för det fria folkbildningsarbetet.

Den prisstegring å böcker, som inträtt och torde komma att fortgå, verkar i sig själv hämmande på nyanskaffningen av litteratur. En sänkning av de kommunala bidragen torde även mångenstädes vara att befara.

En viss beskärning av statsunderstöden, beräknad till 10 procent, anser sig departementschefen emellertid böra med hänsyn till den ekonomiska situationen påyrka beträffande bl. a. studiecirkelbiblioteken.

Att landsbygdens studiecirkelbibliotek och dess frivilliga studieverksamhet är i särskilt behov av sådana anslag är obestridligt. Såsom av departementschefens uttalande och det av honom återgivna yttrandet av skolöverstyrelsen framgår, ha sådana synpunkter icke heller lämnats å sido vid propositionens utformande. Så mycket anmärkningsvärdare är med hänsyn härtill följande departementschefens uttalande:

»Jag förutsätter vidare att understöd tilldelas bibliotek, som icke tidigare erhållit understöd, endast om biblioteket befinnes fylla ett påtagligt behov eller särskilda skäl eljest prövas föreligga. Sådan prövning torde böra ankomma på Kungl. Maj:t. Något för dylikt ändamål särskilt avsett belopp synes icke böra anvisas.»

Medan som nämnts landsbygdens särskilda behov i fråga om detta anslag framhållits, sättes här en viss spärr för utvecklingen av den i samband med

studiecirkelarna bedrivna biblioteksverksamheten. Denna spärr kan i sina verkningar innebära ett slag mot det för vart år allt starkare framväxande fria bildningsarbetet på landsbygden.

Inom Svenska Landsbygdens Studieförbund voro under verksamhetsåret 1932/33 studiecirkelarnas antal 313, de aktiva deltagarna i studiearbetet 3,434 och studiecirkelbiblioteken 143.

Sju år senare eller under arbetsåret 1938/39 voro studiecirkelarnas antal 1,202, de aktiva deltagarna i studiearbetet 11,069 och bibliotekens antal hade stigit till 578. Antalet bokband i dessa studiecirkelbibliotek hade under samma tid nästan nodubblats.

Många förutsättningar tala för att denna utveckling ännu långt ifrån kan vara att betrakta som avslutad. Det brinnande intresse, som på många håll särskilt landsbygdens ungdom visar för det fria folkbildningsarbetet, borgar därför.

Det skulle vara beklagligt om just denna unga, kraftigt framväxande folkbildningsrörelse skulle genom att i stort sett uteslutas från att erhålla statsanslag till nya studiecirkelbibliotek hämmas i sin utveckling. Att de redan bestående biblioteken skulle hårt drabbas av en mera omfattande anslagsbeskärning framgår klart av de i propositionen anförda uttalandena. Att just landsbygdens fria studieverksamhet skulle särskilt hårt drabbas därav har likaledes framhållits.

Under sådana förhållanden vore det mer än beklagligt om den unga, nya folkbildningsverksamhet, som håller på att växa fram på landsbygden och som icke saknar svårigheter av olika slag att kämpa med, icke skulle från statens sida mötas av den förståelse och den hjälp den är värd. Det synes icke rimligt att just det nydaningsarbete på detta område, som bedrivs på landsbygden, skulle mötas av mindre förståelse och välvilja från det allmännas sida än det folkbildningsarbete, som kommit över föret i portgången och på helt annat sätt hunnit stabilisera sin verksamhet. Att ett studiecirkelbibliotek förut icke erhållit understöd av statsmedel borde icke utesluta det från att erhålla statsanslag.

Det fria folkbildningsarbetet på landsbygden träffas även hårt av de sänkta bidragen för organisations- och administrationskostnader, som drabbat de bildningsorganisationer, som främst handha studieverksamheten just på landsbygden.

I årets statsverksproposition har nämligen ifrågasatts en sänkning av ifrågavarande bidrag för Arbetarnas Bildningsförbund från kr. 35,000 till kr. 30,000, eller med 14.3 procent.

I fråga om Svenska Landsbygdens Studieförbund har nedprutningen av organisations- och administrationsanslaget procentuellt sett avsetts att bli än kraftigare. Ecklesiastikminister Bagge har nämligen föreslagit att detta bidrag skulle sänkas från kronor 7,000 till kronor 5,000, d. v. s. med 28.5 procent.

Dessa departementschefens förslag äro djupt att beklaga. De avse i och för sig så små belopp, att värdet för statsverket av besparingarna blir obe-

tydligt. För de organisationer, som träffas av nedskärningen, äro de emellertid synnerligen kännbara. Så skulle för SLS en inskränkning och tillbakagång i stället för ett fullföljande av en lovande utveckling bli resultatet av bidragets minskning.

Arbetarnas Bildningsförbund har ansökt om ökat statsanslag, och skolöverstyrelsen har ansett sig kunna tillstyrka en viss höjning därav.

Från Svenska Landsbygdens Studieförbunds sida har endast ansökts om oförändrat bidrag, och denna ansökan har likaledes av skolöverstyrelsen tillstyrkts.

Statskontoret har icke heller haft något att invända mot att båda anslagen utgå oförändrade samt framhållit såsom skäl för välvillig behandling av folkbildningsorganisationerna dessas medverkan vid upplysningsverksamhet i för samhället betydelsefulla frågor. Departementschefen har anfört, att denna omständighet synes honom i ifrågavarande sammanhang värd att beakta.

Rent allmänt synas rimliga skäl tala för försiktighet i fråga om beskränningar av anslagen till folkbildningsarbetet, som även förut varit relativt små i förhållande till det arbete, som utträttas. I synnerhet synes detta böra beaktas i fråga om studiearbetet på landsbygden med hänsyn till förut anförda synpunkter och särskilda svårigheter för studieverksamheten på landsbygden. De större avstånden lägga hinder i vägen, lämpliga lokaler saknas på många håll och svårigheter föreligga ofta att erhålla tillgång till för studiearbetet lämpliga lärare- och ledarekrafter.

Men därtill kommer, att kriget och krisen har ställt folkbildningsorganisationerna inför många nya uppgifter, som de dels själva åtagit sig och som dels påfordrats från officiellt håll. Om folkbildningsorganisationerna utöver sina ordinarie arbetsuppgifter skola kunna åtaga sig extra, av krisen betingade uppgifter, är det utan vidare klart, att den administrativa apparaten kommer att ansträngas utöver det vanliga. Den kan sålunda inte få ställas på nedskrivningsstat, då därav ett effektivt medarbete i den av krisen betingade upplysningsverksamheten omöjliggöres. Just ur denna synpunkt måste det betraktas som synnerligen omotiverat att föreslå inskränkning av ABF:s och SLS:s administrationsanslag. Redan före upptagandet av de nya arbetsuppgifterna ha båda organisationernas administrationsanslag visat sig vara otillräckliga.

Folkbildningsorganisationerna ha som berörts engagerats för bedrivande av upplysningsverksamhet angående vissa av krisen skapade problem i fråga om luftskyddet och när det gäller beredskapskurser om folkförsvaret.

Här ha de ifrågavarande folkbildningsorganisationerna ådagalagt stort intresse och gjort påtagliga insatser. Så mycket mera nödvändigt blir under sådana förhållanden att de icke genom reducerade anslag från statens sida av ekonomiska svårigheter hindras från att fylla betydelsefulla uppgifter för det allmänna.

I statsverkspropositionen upptagas under åttonde huvudtiteln anslag, som, huru behjärtansvärda de än ur vissa synpunkter kunna vara, icke förefalla

att i föreliggande situation vara lika väl motiverade, som de i motionen berörda. Så synes exempelvis »bearbetning av visst material från filosofie doktorn Sven Hedins expeditioner i det inre Asien åren 1927—1934», för vilket ett anslag av kr. 40,000 ifrågasatts, icke kunna anses vara av så trängande natur, att det icke med hänsyn till tidsläget skulle kunna med större skäl något reduceras.

Den av departementschefen avsedda besparingen synes därför kunna nås lika väl genom motsvarande minskning av andra anslag.

Med åberopande av vad som anförts hemställes,

att studiecirkelbibliotek, som tidigare icke åtnjutit understöd av statsmedel, i fråga om möjlighet att erhålla statsanslag likställas med andra sådana bibliotek;

att bidragen för administrations- och organisationskostnader till Svenska Landsbygdens Studieförbund och Arbetarnas Bildningsförbund fortfarande skola utgå med samma belopp vartill de i budgeten för 1939/40 upptagits;

samt

att under omprövning tages om icke inom vederbörande huvudtitels ram av departementschefen åsyftad besparing skulle kunna ernås genom sänkning av annat anslag, i anslutning till vad i motionen anförts.

Stockholm den 22 januari 1940.

John Gustavson

i Guntorp.

Ivar Persson

i Skabersjö.

A. R. Aronsson.

Wiktor Egnell.

Ernst Eskhult.